

Wojciech Góralski

"Il sinodo diocesano nel nuovo Codex Iuris Canonici", Giorgio Corbellini, Roma 1986 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 32/3-4, 281-285

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

skupów (mającej prowadzić do odpowiedniego dokumentu doktrynalnego) samoświadomość poszczególnych konferencji stanowić będzie jeden z argumentów.

Ks. Remigiusz Sobański

Giorgio Corbellini. Il sinodo diocesano nel nuovo Codex Iuris Canonici.

Roma 1986. Pontificia Università Lateranense s. XXIV + 274 + 6 nlb.

W serii wydawniczej *Quaderni di Apollinaris* Instytutu Obojga Praw Papieskiego Uniwersytetu Lateraneńskiego ukazała się — jako tom 7 — praca G. Corbellini na temat synodu diecezjalnego w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego. Autor prezentuje tutaj normy zbioru Jana Pawła II zawarte w kanonach 460—468 traktujące o synodzie diecezjalnym nawiązując szeroko do historii tej instytucji. Praca oparta jest na szerokiej bazie źródłowej związanej przede wszystkim z dziejami synodu w ustawodawstwie kościelnym. Stanowią ją: dekrety soborów powszechnych, akty prawne papieży, akty prawne kongregacji rzymskich, projekty uchwał soborów, Corpus Iuris Canonici, projekty redakcyjne Papieskiej Komisji do Rewizji KPK, księgi liturgiczne. Obficie nawiązano także do literatury na temat synodów, m. in. do dzieła Benedykta XIV „De Synodo Dioecesana”.

Całość dzieła składa się z siedmiu rozdziałów. W pierwszym z nich (s. 4—43) Autor omawia historię — dawną i najnowszą — instytucji synodu diecezjalnego jako narzędzia wspólnoty Kościoła partykularnego. Pierwszą część rozważań poświęca tutaj Kodeksowi Prawa Kanonicznego Jana Pawła zwracając uwagę na zaakcentowaną przez prawodawcę w konstytucji *Sacrae disciplinae leges* zasadę wierności Soborowi Watykańskiemu II oraz tradycji kanonistycznej. Szerzej rozwija ideę synodu diecezjalnego zawartą w dekrete soborowym *Christus Dominus* (n. 36). W drugiej części rozdziału czytelnik zapoznaje się z wywodami G. Corbellini na temat synodu diecezjalnego jako narzędzia wspólnoty Kościoła partykularnego. Autor podkreśla, iż w kan. 463 KPK traktującym o uczestnikach synodu diecezjalnego widać refleks nauki soborowej o Kościele jako wspólnotcie. W synodzie urzeczywistnia się wspólnota Kościoła partykularnego we wszystkich jej elementach składowych: biskup, duchowieństwo, osoby zakonne, laikat. Trzeci punkt rozdziału został poświęcony historii synodu diecezjalnego. Przedstawiono ją zwięźle i przejrzyście w następujących okresach: początki instytucji, jej rozwój, od soboru lateraneńskiego IV do soboru trydenckiego, od soboru trydenckiego do KPK/1917, od kodeksu do czasów współczesnych. Początków instytucji synodu diecezjalnego autor upatruje w konstytucji Walentyna, Gracjana i Walentyniana z 376 r. zawartej w księdze XVI Kodeksu Teodozjana (tyt. II,

konstytucje 26). Autor przytacza jednak także inne opinie na ten temat. Jako pierwszy ze znanych synodów na Zachodzie wskazuje Corbellini synod w Auxerre, w Galii, odbyty w 585 r. Informuje przy tym, że według Benedykta XIV odbyto pierwsze synody diecezjalne jeszcze przed synodem w Auxerre. Zbyt mało miejsca poświęcił Autor synodowi diecezjalnemu w świetle KPK z 1917 r., dość wyczerpująco zaś ukazał synod w aktach Soboru Watykańskiego II (propozycje, dyskusje, decyzje). To ostatnie zagadnienie zostało zreferowane w części czwartej rozdziału. Ostatnia, piąta jego część ukazuje synod na tle systematyki KPK/1983. Autor wskazuje tutaj na różnice w ujęciu poszczególnych kwestii szczegółowych w obydwu kodeksach oraz w projektach poprzedzających promulgację zbioru Jana Pawła II.

Rozdział II (s. 44—85) został poświęcony naturze, celowi i przedmiotowi synodu (kan. 460). Podrozdział o naturze i celu zgromadzenia synodalnego Autor rozpoczyna od wskazania etymologii, po czym omawia gepeżę kan. 460 nawiązując do kan. 356 § 1 zbioru z 1917 r., a następnie do projektów księgi II KPK/1983. W dalszym ciągu analizuje określenie kanonu: *synodus dioecisana est coetus...*, potem *...electorum sacerdotum aliorumque christifidelium...*, następnie *...Ecclesiae particularis...*, dalej *...qui ...Episcopo dioecisano adiutricem operam praestant...*, wreszcie *...in bonum totius communitatis dioecisanae...*. Analiza tych elementów kanonu jest przekonująca. Podrozdział na temat przedmiotu synodu G. Corbellini zaczyna od ukazania granic autonomii Kościołów partykularnych w zakresie ustawodawstwa, po czym omawia przedmiot synodów w historii, kompetencje synodu według Benedykta XIV, zadania diecezjalnych zgromadzeń synodalnych w świetle KPK/1917, a następnie przedmiot synodu diecezjalnego dzisiaj. Zdaniem autora, dzisiejszy synod diecezjalny może mieć za przedmiot: stanowienie prawa partykularnego, wskazanie metod pracy duszpasterskiej w diecezji, rozwiązywanie trudności związanych z rządzeniem w diecezji i wykonywaniem apostołatu, promowanie inicjatyw i dzieł duszpasterskich w diecezji, korygowanie błędów w zakresie wiary i obyczajów życia chrześcijańskiego, ustanawianie lub odnawianie Rad Kapłańskich i Rad Duszpasterskich, wybór członków komisji i urzędów Kurii Diecezjalnej oraz konsultatorów i członków rad diecezjalnych. Wymieniając tego rodzaju zadania synodu Autor nawiązuje do dyrektorium Kongregacji dla Biskupów *Ecclesiae imago* z 22 II 1973 r.

W rozdziale III (s. 86—122) omawia się następujące zagadnienia: częstotliwość odbywania synodu (kan. 461 § 1), przygotowanie i przebieg synodu (kan. 465), promulgacja i wcielanie w życie uchwał synodu i jego zamknięcie (kan. 466), miejsce odbycia synodu. Kwestie te są przedmiotem odrębnych podrozdziałów. Każdy z nich zawiera dość obszerne nawiązanie do historii. Na szczególną uwagę zasługują wywody Corbellini na temat przygotowania synodu. Czytelnik do-

wiaduje się tutaj, iż w projekcie kanonów księgi II *De Populo Dei* kan. 275 przewidywał dokładne wskazanie trybu przygotowania uchwał synodalnych, co odpowiadało w istocie treści kan. 360 KPK/1917. Kan. 275 wszedł następnie (jako kan. 384) do *Schema Codicis Iuris Canonici* z 1930 r., lecz w następstwie wniesionych do projektu uwag Papieska Komisja do Rewizji KPK postanowiła uchylić cały kanon, tak aby biskup pozostawał wolny co do sposobu przygotowania synodu. Sprawa sposobu i trybu przygotowania synodu diecezjalnego pozostaje więc całkowicie w rękach rządcy diecezji. Cenne są uwagi i sugestie autora co do fazy przygotowawczej synodu. Jego zdaniem, prace przygotowawcze powinny trwać 2—3 lata a ich rozpoczęcie można powiązać z uroczystym ogłoszeniem synodu, lub z samym zwołaniem, lub też z pierwszą sesją synodalną. Poszczególne fazy prac przygotowawczych winny zaznaczyć się, twierdzi Corbellini, wymianą myśli na temat zagadnień, którymi należałoby się zająć, poznamieniem potrzeb diecezji, opracowaniem przez specjalistów planu prac oraz szkiców do dyskusji, skonsultowaniem ich w parafiach i zespołach studyjnych, co wymaga włączenia do prac szerszego kręgu osób. Słusznie autor zauważa, iż na temat przygotowania synodu pewne wskazania zawarte są w motu proprio *Ecclesiae Sanctae* (wzmianka o udziale w pracach przygotowawczych Rady Duszpasterskiej), jak również w dyrektorium *Ecclesiae imago* (podkreślenie potrzeby dokładnego przygotowania synodu, ustanowienia przez biskupa komisji przygotowawczych złożonych z duchownych, zakonników i świeckich, które opracowałyby projekty (schematy) dekretów synodalnych, duchowego i doktrynalnego przygotowania do synodu wiernych diecezji oraz informowania ich o tematach obrad).

Rozdział IV (s. 123—162) nosi tytuł: Biskup diecezjalny i synod jego Kościoła (kan. 461 § 1, 462, 463 § 2—3, 464, 466, 468). Poszczególne zagadnienia zostały zawarte w dwóch podrozdziałach: władza biskupa diecezjalnego w stosunku do synodu (zwołanie, przewodniczenie, zawieszenie i rozwiązanie, przerwanie synodu *ipso iure*), biskup jedynym prawodawcą w kontekście aktywności zgromadzenia synodalnego. Wykład autora i tutaj ubogacony jest danymi historycznymi, interesujące są uwagi na temat genezy kan. 462 § 2 (przewodnictwo biskupa na synodzie) i jego relacja do kan. 357 § 1 KPK/1917. Zainteresowanie budzi sposób przedstawienia kwestii władzy prawodawczej biskupa podczas synodu, m. in. w kontekście sformułowań dyrektorium *Ecclesiae imago*. Trafnie Corbellini podkreśla, iż — stosownie do kan. 127 — biskup promulgując na synodzie dekryty obowiązany jest wysłuchać zdania członków synodu, i to do ważności aktu prawnego. Interesujące są spostrzeżenia i uwagi na temat natury deklaracji i dekretów ogłaszanych przez biskupa na synodzie. Przez deklaracje autor uważa teksty, w których zawiera się punkt widzenia Kościoła partykularnego autorytatywnie przedłożony przez biskupa na temat spraw

odczuwanych jako szczególnie doniosłe. Dekrety, jego zdaniem, oznaczają zaś normy prawne adresowane przez biskupa do diecezjan.

W rozdziale V (s. 163—213) omawia się zagadnienie członków synodu (kan. 463—464). Po krótkim wprowadzeniu, w którym wskazano na genezę kan. 463, Autor — w odrębnych punktach — referuje sprawę udziału w zgromadzeniu synodalnym następujących osób: biskupa koadiutora i biskupów pomocniczych, wikariuszy generalnych, wikariuszy biskupich i wikariusza sądowego, kanoników kościoła katedralnego, członków Rady Kapłańskiej, niektórych wiernych świeckich, rektora Wyższego Seminarium Duchownego, dziekanów, przedstawiciele kapłanów poszczególnych dekanatów, niektórych przełożonych instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego. Następnie omawia się sprawę udziału w synodzie osób, które biskup diecezjalny może wezwać na obrady, a w dalszej kolejności — sprawę udziału w zgromadzeniu synodalnym obserwatorów. Ostatni punkt rozdziału jest poświęcony zagadnieniu członków synodu, którzy znajdują uzasadnioną przeszkodę w przybyciu na obrady. Rozważania zaprezentowane w całym rozdziale zostały dobrze osadzone w szerszym kontekście uwzględniającym rolę i znaczenie poszczególnych kategorii osób, których udział w synodzie przewiduje prawodawca.

Rozdział VI (s. 214—237) porusza interesujące zagadnienie relacji synodu diecezjalnego do innych organów kolegialnych na poziomie diecezjalnym oraz znaczenie tych relacji na płaszczyźnie prowincji kościelnej i Kościoła lokalnego. Gdy chodzi o pierwszą sprawę uwiidocznioną w tytule rozdziału, Autor uwzględnia tu relację synodu do Rady Kapłańskiej i Rady Duszpasterskiej. Odnośnie natomiast do znaczenia synodu w płaszczyźnie metropolii i Kościoła lokalnego, Corbellini komentuje treść kan. 467 o obowiązku biskupa diecezjalnego podania do wiadomości deklaracji i dekretów synodalnych metropolicie oraz Konferencji Episkopatu. Autor podaje racje przemawiające za tą dyspozycją kodeksu. Upatruje je w potrzebie pozostawiania w bliskiej łączności przez poszczególne Kościoły partykularne, jak również przekazywania sobie wzajemnych doświadczeń zmierzających do odnowy życia religijnego.

W rozdziale VII (s. 238—269) przedmiotem wykładu Autora są synody międzydiecezjalne. W pierwszym podrozdziale Corbellini referuje treść kan. 461. § 2 przewidującego możliwość odbywania przez biskupów synodu międzydiecezjalnego, gdy zlecono mu troskę o kilka diecezji, albo jest biskupem własnym jednej diecezji, drugą zaś kieruje jako administrator. Podrozdział drugi poświęcony jest synodom międzydiecezjalnym zwoływanym przez kilku biskupów diecezjalnych, o czym brak wyraźnej dyspozycji w KPK. Fragment ten stanowi cenne uzupełnienie czy dopełnienie rozdziału. Czytelnik zapoznaje się tutaj z historią, strukturą prawną i tematyką obrad synodu międzydiecezjalnego w Republice Federalnej Niemiec odbytego w dniach

3 I 1971—23 XI 1975 r., jak również z diecezjalnymi synodami szwajcarskimi, poleconymi w 1969 r. przez tamtejszą Konferencję Episkopatu. Osobliwość tych synodów polegała na tym, iż odbywały się one w poszczególnych diecezjach jednak przy wzajemnej współpracy, zwłaszcza w fazie przygotowawczej. Podczas sesji synodalnych odbywanych jednocześnie w kilku diecezjach dyskutowano nad tymi samymi projektami przygotowanych uchwał synodalnych. Odbywały się również wspólne sesje, w których brali udział przedstawiciele poszczególnych synodów diecezjalnych. Sesje plenarne tych synodów miały charakter publiczny, a więc otwarty, także wobec przedstawicieli wspólnot niekatolickich. Synody szwajcarskie rozpoczęto 3 IX 1972 r. a zakończono je 30 XI 1975 r. Przyjęto na nich 12 dokumentów, wypracowanych przez poszczególne zgromadzenia synodalne. Dokumenty te zawierały również dodatki wypracowane przez sesje wspólne złożone z delegatów każdego synodu diecezjalnego. Autor widzi korzyści odbywania tego rodzaju zgromadzeń synodalnych.

W zakończeniu (s. 270—274) zawarta jest zwięzła rekapitulacja treści zaprezentowanej w książce. W dodatku (6 stron nieliczbowanych) zostały zestawione w trzech kolumnach obok siebie teksty odnośnych kanonów schematu księgi II *De Populo Dei* z 1977 r., schematu KPK z 1980 r. oraz schematu KPK z 1982 r. (schema novissimum).

W sumie Giorgio Corbellini, kapłan diecezji rzymskiej, oddał dobrą przysługę kanonistyce podejmując się opracowania monografii na temat synodu diecezjalnego w świetle KPK z 1983 r. Praca stanowi udany komentarz do przepisów kodeksowych. Jeden moment może budzić pewne zastrzeżenia: jakkolwiek przytaczanie danych historycznych na temat poszczególnych zagadnień poruszanych w książce jest wysoce pożyteczne, w niektórych fragmentach opracowania wątek historyczny przesłania jakby wykład norm obowiązujących. Można było tego uniknąć przez wyraźne oddzielenie — w ramach poszczególnych jednostek redakcyjnych — części historycznej od części pozytywnej (np. odrębnymi podpunktami).

Praca posiada duży walor zarówno z punktu widzenia teorii synodu diecezjalnego, jak i z punktu widzenia praktycznego. Stąd też może zainteresować zarówno kanonistów — synodalistów, jak i tych, którym przypadło lub przypadnie w udziale aktywne uczestnictwo w pracach synodów diecezjalnych.

Ks. Wojciech Góralski